

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

INFORMATION SUPPORT OF AGRICULTURAL PRODUCTION MANAGEMENT

У статті розглянуто значення інформації та її вплив на ефективність прийняття управлінських рішень, доцільність системного використання інформації та формування інформаційного забезпечення управління виробництвом сільськогосподарської продукції для підвищення її конкурентоспроможності. Проаналізовано проблеми інформаційного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. Для удосконалення управління виробництвом сільськогосподарської продукції запропоновано розроблення нових і удосконалення наявних інформаційних систем менеджменту.

Ключові слова: інформація, інформаційне забезпечення, інформаційні технології, інформаційна система, управління.

В статье рассмотрено значение информации и ее влияние на эффективность принятия управленческих решений, целесообразность системного использования информации и формирования информационного обеспечения управления производством сельскохозяйственной продукции для повышения ее конкурентоспособности.

Проанализированы проблемы информационного обеспечения деятельности сельскохозяйственных предприятий. Для совершенствования управления производством сельскохозяйственной продукции предложена разработка новых и усовершенствование существующих информационных систем менеджмента.

Ключевые слова: информация, информационное обеспечение, информационные технологии, информационная система, управление.

The article considers the value of information and its influence on the efficiency of making managerial decisions, the expediency of systemic use of information, and organization of information support for managing agricultural production to improve its competitiveness. Problems of information support of agricultural enterprises activities are analysed. In order to improve the management of agricultural production, it is proposed to develop new and improve existing information systems of management.

Keywords: information, information support, information technology, information system, management.

УДК 004:658.5

Скуртол С.Д.

к.е.н., доцент кафедри інформаційних технологій

Уманський національний університет садівництва

Пархоменко Л.А.

к.е.н., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Уманський національний університет садівництва

Постановка проблеми. Інформація є важливим складником управління, вона необхідна для прийняття ефективних управлінських рішень. Оцінку ефективності організаційно-економічних, агротехнічних, соціально-трудова заходів і ефективне управління процесами на підприємстві можна здійснити лише за допомогою систематизації та аналізу інформації. Розвиток інформаційного забезпечення дає можливість керівництву підприємства приймати обґрунтовані управлінські рішення та сприяє розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми інформаційного забезпечення управління виробництвом сільськогосподарської продукції та автоматизованих інформаційних систем присвятили наукові праці такі вчені, як Ю.О. Багаєва, В.П. Божко, А.О. Дегтяр, Й.Я. Даньків, Г.Г. Куликов, М.П. Лучко, М.Я. Остап'юк, А.А. Усольцев, М.А. Шиліна. Однак проблеми розвитку інформаційного забезпечення управління виробництвом сільськогосподарської продукції, потребують додаткового дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування напрямів інформаційного забезпечення управління виробництвом сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. До інформації належать усі види відомостей, повідомлень і знань, потрібних для реалізації функцій менеджменту. Потребами управлінських ланок

і прийнятих управлінських рішень визначається зміст кожної конкретної інформації.

Інформація стає одним із головних ресурсів. Значна кількість специфічних рис інформаційного ресурсу зумовлює його особливу роль у структурі основних складників ресурсного потенціалу аграрного підприємства. Інформаційний ресурс виступає інтеграційним чинником господарювання, елементи якого знаходяться у кожному із чинників виробництва [2]. Тому добре розвинена інформаційна система створює належні умови для розвитку інформаційного забезпечення. В узагальненому вигляді інформаційне забезпечення – це сукупність методів і засобів розміщення й організації інформації, від якості якого значною мірою залежить достовірність і якість прийнятих управлінських рішень [3].

Дегтяр А.О. вважає, що інформаційне забезпечення процесу управління підприємством – це складний механізм узгодження інформаційних ресурсів і способів їх організації, за допомогою яких керівництво отримує необхідні дані для прийняття відповідних управлінських рішень щодо подальшої діяльності сільськогосподарського підприємства [4].

Даньків Й.Я., Лучко М.П., Остап'юк М.Я. означили, що інформаційне забезпечення – це сукупність форм документів, нормативної бази та реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення та форм існування інформації, яка використовується в інформаційній системі [5].

Інформаційне забезпечення процесу управління підприємством – це складний механізм узгодження інформаційних ресурсів і способів їх організації, за допомогою яких керівництво отримує необхідні дані для прийняття відповідних управлінських рішень щодо подальшої діяльності сільськогосподарського підприємства.

Система управління підприємством включає організаційну структуру та структуру управління. Організаційна структура сільськогосподарського підприємства – це сукупність підрозділів і служб виробничого, допоміжного, культурно-побутового й господарського призначення. Вона відображає внутрішню будову підприємства й організаційне поєднання структурних одиниць, які діють на основі кооперації і поділу праці.

Структура управління – це склад органів і працівників управління, а також система їх субпідлеглості та взаємодії в процесі управління виробництвом [6, с. 4]. Кожна система управління для виконання своїх функцій потребує високого інформаційного забезпечення. Тобто чим повніша і достовірніша інформація, чим оперативніше і якісніше її опрацьовано, тим вища обґрунтованість і потенційна ефективність управлінських рішень і дій [7, с. 206].

У сучасних умовах ефективність управління значною мірою залежить від інформаційного забезпечення та повноти інформації. До важливих характеристик, які відзначають якість економічної інформації, належать безперервність і систематичність її надходження. Інформація має надходити постійно, оскільки завжди виникає потреба у розробленні та коригуванні управлінських інформаційних рішень. Більшість помилкових рішень зумовлені дефіцитом інформації. Наявність інформації – як предмета самого рішення, так і його наслідків – може значно знизити імовірність помилки. Однак інформація має свою вартість, яку необхідно сплачувати. Саме тому, щоб визначити кількість дійсно необхідної інформації для прийняття обґрунтованого рішення, необхідно порівняти очікувані від неї максимальні вигоди з очікуваними витратами на її одержання. Невідповідність фактичних результатів прийнятого рішення тим, що планувалися, часто пояснюється обмеженістю наявної інформації. Більш повна інформація дає змогу прийняти більш обґрунтоване рішення, наслідки якого будуть близькими до розрахункових. Оскільки інформація є цінним товаром, то зацікавлені в ній особи готові за неї платити [8, с. 53].

Дефіцит інформації має два аспекти: кількісний та якісний. У кількісному аспекті дефіцит має об'єктивну сторону, коли йдеться про параметри, обчислення, які не фінансуються статистичними службами і які потребують трудомістких економічних досліджень. Однак поруч із цим є інформа-

ція, яка систематично не обробляється і не аналізується в повному обсязі у зв'язку зі значним її обсягом. Проблема може бути вирішена шляхом створення автоматизованих банків регіональної інформації, які виконують функції акумуляторів даних. Аналіз даних та їх обробка за допомогою сучасних інформаційних технологій відкривають нові можливості у встановленні зв'язків між різними елементами і показниками обстежень. Цей ефект застосовується для оцінки об'єкта дослідження за узагальненими показниками – інтегральними, універсальними, а також показниками стану економіки за певний період.

Управління інформацією, необхідною для сільськогосподарського підприємства під час вирішення стратегічних і тактичних (оперативних) завдань, може здійснюватися системою інформаційного забезпечення. Ця система створюється як засіб прийняття рішень на кожному рівні, кожній ланці управління і сприяє виявленню виробничих особливостей цієї ділянки, зайнятої вирішенням конкретної проблеми. Інформаційний менеджмент охоплює різні стадії обробки інформації – від надання і збирання до збереження, виправлення і розповсюдження, інформація може увійти у будь-який формат і з будь-якого джерела. Інформаційний менеджмент є об'єднуючим складником загальної структури управління. Інформаційне управління здійснюється за допомогою інформаційних комп'ютерних технологій, без яких неможливе прийняття більшості управлінських рішень. Під час розроблення інформаційного забезпечення уніфікуються (з дотриманням стандартів і правил) понятійний апарат, мова запису даних, алгоритми і програми обробки, класифікації всіх видів інформації, форми документообігу, обліку і звітності, вихідні дані, нормативи і стандарти тощо; забезпечується оперативність і надійність горизонтальних та вертикальних зв'язків між співвиконавцями і керівниками робіт; досягається наочність відображення кінцевих і проміжних результатів робіт і витрачених коштів для своєчасного контролю за їх виконанням на всіх рівнях і в усіх ланках служб; забезпечується відповідність обсягів інформації можливостям її обробки і сприйняття на всіх рівнях управління; узгоджуються вихідні дані системи інформаційного забезпечення з системою показників статистичних управлінь; забезпечується багаторазове використання даних під час одноразового вводу. Ця система розробляється як система, що розвивається, та повинна оперативно відображати появу нових видів використання ресурсів (речовин, матеріалів, енергії), видів впливу на середовище, нових нормативів і правил, технічних засобів переробки, передачі, зберігання і видачі інформації. Система інформаційного забезпечення виконує функції спостереження, зберігання, обробки, розподілу і

видачі даних, а також оповіщення. Спостереження (моніторинг) забезпечує зняття, збір, передачу і прийом первинної інформації про стан навколишнього середовища і вплив на нього виробничих об'єктів, населення, природних процесів. Спостереження, залежно від призначення, цілей, можливостей системи може бути безперервним, періодичним, епізодичним. Воно припускає наявність методів і засобів спостереження, джерел інформації, об'єктів і суб'єктів спостереження, каналів передачі, обробки інформації.

Формування інформаційного забезпечення відбувається в декілька етапів:

- отримання та узагальнення первинної інформації, її аналіз;
- відображення інформації в реєстрах у розрізі центрів відповідальності;
- підготовка агрегованої інформації для прийняття управлінських рішень. Етапи формування інформаційного забезпечення повинні бути взаємопов'язаними. Це дасть змогу реалізувати системний підхід до організації інформаційного забезпечення управління виробництвом сільськогосподарської продукції, заснований на розумінні системи, що складається з окремих, взаємопов'язаних елементів.

У системі показників інформаційного забезпечення управління виробництвом сільськогосподарської продукції прийнято виділяти показники, що формуються зі зовнішніх і внутрішніх джерел. Використання таких даних сприяє створенню на підприємстві системи інформаційного забезпечення, орієнтованої на ефективне поточне й операційне управління, прийняття стратегічних рішень.

Інформаційне забезпечення поширює інформацію для користувачів, необхідну для вирішення управлінських, науково-виробничих та інших питань, що виникають у процесі діяльності. Зміст кожної конкретної інформації визначається потребами управлінських ланок і процесів управління для прийняття об'ґрунтованих раціональних рішень. У зв'язку з цим інформація має відповідати основним вимогам, серед яких:

- точність означає, що дані повинні мати однозначний зміст і не припускати різних тлумачень;
- періодичність вимагає своєчасного періодичного надходження інформації у відповідний структурний підрозділ чи до конкретного співробітника;
- повнота означає, що кількість інформації повинна бути достатньою для оцінки ситуації і прийняття рішення на певному рівні в управлінні;
- корисність вимагає, щоб інформація не містила даних, які непотрібні для вирішення проблем управління;
- доступність полягає в тому, щоб інформація подавалася в такому вигляді, який не потребує додаткової переробки та не утруднює процес прийняття рішення.

Умови ефективного використання сучасних інформаційних технологій передбачають, що темпи зростання прибутку підприємства мають випереджати темпи зростання витрат на інформатизацію. Визначення джерел отримання інформації передбачає виявлення суб'єктів та об'єктів, які забезпечують підприємство та підрозділи інформаційними ресурсами, що містять необхідну інформацію. Під час вибору джерел доцільно використовувати кількісні оцінки ефективності отриманої інформації з урахуванням умов її використання в діяльності підприємства [4, с. 16–17].

Сучасне забезпечення інформацією сільськогосподарських виробників має певні недоліки, а саме: недостатнє забезпечення в сільській місцевості засобами збору та обробки інформації, її застарілість та недоступність, застарілі методи збору інформації та неоперативна її передача. Усвідомлення та вчасне впровадження інформаційного забезпечення управління забезпечить прийняття ефективних управлінських рішень стосовно виробництва та реалізації продукції [9, с. 15].

Сучасна інформаційна система аграрного менеджменту має бути здатною обробляти інформацію за всіма функціями управління і передавати її на всі рівні управління. Для обміну інформацією між рівнями управління застосовуються засоби комунікації та мережні технології. Інформаційна система аграрного менеджменту має відповідати таким вимогам: бути функціонально повною і включати автоматизацію всіх підсистем, функцій і комплексів завдань; мати гнучку структуру, допускати внесення необхідних змін у розроблену модель та забезпечувати нарощування функціональних можливостей у міру необхідності; бути модульною і забезпечувати вирішення проблеми розподілу завдань між учасниками процесу управління; бути економічною і забезпечувати захист інформації. Стратегія розроблення інформаційних систем аграрного менеджменту має не тільки передбачати виконання ними традиційних завдань, а й забезпечувати можливості оцінювання комерційного ризику з використанням систем штучного інтелекту, моделювання інвестиційно-кредитного механізму розвитку виробництва на основі систем підтримки прийняття рішень [10, с. 39–40].

Розвиток науки управління і комп'ютерних технологій ставить нові вимоги до методології розроблення інформаційних систем, особливо в аграрному менеджменті. Основними напрямками удосконалення методології є зниження складності процесу створення інформаційних систем за рахунок повного й точного опису цього процесу та застосування сучасних методів і технологій розроблення на всьому життєвому циклі інформаційної системи – від задуму до реалізації, експлуатації й утилізації; підтримка супроводження та модифікації системи; забезпечення принципу відкритої

архітектури; гарантування якості у межах виділеного бюджету.

Сучасні технічні рішення, які з'явилися в останній час та використовують закордонний досвід, а саме мережеві технології Інтернет, а також корпоративні кластерні системи, дають змогу перевести ефективність управління на зовсім новий якісний рівень і вирішують більшість поставлених завдань. Однак подібні проекти є коштовними, потребують в обслуговуванні відповідного рівня персоналу і традиційно спираються на розгалужену і добре розвинену систему цифрових комунікацій, а також на сформовані спеціалізовані бази даних, які керуються і поповнюються централізовано. У зв'язку з цим створення подібних інформаційних систем у сучасних умовах є неможливим без вагової фінансової підтримки аграрних підприємств з боку держави, що ускладнює процес їх упровадження [11].

Інформаційна система управління підприємством може забезпечити не тільки «замкнений внутрішній» облік і управління, але й доступ і обмін інформацією із зовнішніми партнерами.

Інформаційна система підприємства дає змогу вирішити такі завдання, як:

- своєчасний доступ до інформаційного продукту;
- ефективна координація внутрішньої діяльності та оперативне поширення різноманітних повідомлень;
- ефективна взаємодія із суміжниками під час використання більш наочних засобів відображення та передачі-прийому повідомлень;
- надання необхідного і неперервного часу для менеджерів усіх ланок на аналіз та прийняття рішень за зменшення часу на здійснення малопродуктивної діяльності;
- використання системного аналізу та проектування оперативного управління на нижній та середніх ланках управління виробництвом.

Висновки з проведеного дослідження. Інформація впливає на обґрунтованість та ефективність управлінських рішень, однак система інформаційного забезпечення аграрного менеджменту в Україні не відповідає світовим реаліям. Напрямом вирішення проблеми є розроблення і впровадження нових та удосконалення наявних інформаційних систем, створення банків даних інформації щодо виробництва сільськогосподарської продукції, що дасть змогу агропідприємствам отримувати достовірну інформацію. Інформаційні системи аграрного менеджменту мають бути функціонально повними; мати модульну структуру; підтримувати цілісність системи; забезпечувати захист інформації.

Інформаційне забезпечення – це сукупність систем та механізмів для одержання, оцінки, зберігання та переробки даних, яка має на меті вироблення ефективних управлінських рішень.

Отже, у сучасному світі для підприємства інформація є дуже важливою, а інформаційне забезпечення налагоджує та робить зрозумілим сам процес ведення та обліку процесу реалізації для обліковців, адміністрації та робітників підприємства. Інформаційне забезпечення управління виробництвом сільськогосподарської продукції та діяльністю підприємства як система цілеспрямованих заходів щодо збирання, аналізу й доведення до певних підрозділів потрібної інформації, яка відповідатиме вимогам сучасного ринку, забезпечуватиме високу ефективність виробництва сільськогосподарської продукції та, відповідно, діяльність будь-якого підприємства та його підрозділів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Предметно–ориентированные экономические информационные системы : монография / В.П. Божко и др.; под ред. В.П. Божко. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Финансы и статистика, 2011. 240 с.
2. Крикавський Є.В. Логістика. Основи теорії / Є.В. Крикавський. Львів: Національний університет «Львівська політехніка». 2006. 456 с.
3. Сорока П.М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. для дистанційного навчання / П.М. Сорока К.: Вид-во університету «Україна», 2005. 260 с.
4. Дегтяр А. Інформація як атрибут державно-управлінської діяльності / А. Дегтяр // Держава та регіони. Серія «Державне управління». 2010. № 2. С. 14–18.
5. Даньків Й.Я. Бухгалтерський облік у галузях економіки / Й.Я. Даньків, М.П. Лучко, М.Я. Остап'юк. К. : Знання, 2012. 243 с.
6. Дацюк А.А. Інформаційне забезпечення управління витратами допоміжних виробництв на сільськогосподарських підприємствах / А. Дацюк // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». 2010. Випуск № 7. С. 3–8.
7. Гребешков О.В. Інформаційне забезпечення діяльності підприємства: інформаційні джерела та джерела їх задоволення / О.В. Гребешков // Вісник Хмельницького національного університету. 2009. № 6. С. 205–208.
8. Усольцев А.А. Информационные системы в экономике : монография / А.А. Усольцев. Новокузнецк: НФ ТПИ. 2009. 69 с.
9. Калачевська Л.І. Формування аграрного інформаційного простору в регіональному підкомплексі / Л.І. Калачевська // Вісник СНАУ. 2008. Випуск 12/1. С. 14–21.
10. Андрусенко В.М. Інформаційні системи в менеджменті : опорний конспект лекцій / В.М. Андрусенко. Харк. держ. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Х., 2008. 132 с.
11. Бутенко Т.А. Актуальні питання розробки та впровадження інформаційних систем аграрного менеджменту / Т.А. Бутенко, Н.М. Проценко // Ефективна економіка. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3658>. – 2014. – № 12.